

EUROPOS SĄJUNGOS PAGRINDINIŲ TEISIŲ CHARTIJOS PRINCIPŲ
ĮGYVENDINIMO KLAUSIMAI ADMINISTRACINĖS TEISĖS SISTEMOJE

Doktorantė Aušra Kargaudienė

*Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Administracinės teisės ir proceso katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas 271 45 45
Elektroninis paštas ausra.ausra@gmail.com*

Pateikta 2006 m. vasario 28 d., parengta spausdinti kovo 16 d.

Santrauka. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija (toliau – chartija), kaip modernus žmogaus teises reglamentuojantis dokumentas, yra diskusijų objektas vertinant jos vaidmenį ir uždavinius. Kol vyksta šios diskusijos, viena yra akivaizdu: chartija ateityje tikrai turės didelę įtaką egzistuojančioms nacionalinėms valstybių narių konstitucinės ir administracinės teisės sistemoms. Chartijos nuostatos apima žmogaus teisių gynimo klausimus įvairiose socialinio gyvenimo srityse, todėl straipsnyje analizuojamos tik tam tikros chartijos nuostatos.

Straipsnį sudaro įvadas ir penkios dalys. Įvadinė straipsnio dalis skirta chartijos nuostatomis garantuojamų teisių santykio su kitais Europos Tarybos dokumentais analizei. Pirma dalis aptaria gero administravimo principų įgyvendinimo klausimus, lyginant chartijos nuostatas su Viešojo administravimo įstatymo nuostatomis, pateikiant gero administravimo principų įgyvendinimo pavyzdžių Vyriausiojo administracinio teismo praktikoje. Antra dalis skirta senyvų žmonių teisėms, aptariant Konstitucinio Teismo, vyriausybės sprendimus bei administracinių teismų praktiką, susijusią su dirbančių pensininkų keliamais reikalavimais. Trečia dalis skirta vartotojų teisių įgyvendinimo aktualijoms. Paskutinė straipsnio dalis, atsižvelgiant į autorės pabrėžiamą asmens teisinio švietimo svarbą, skirta pristatyti vyriausybės teisinio švietimo programą. Vertinant Lietuvos aktualijas, straipsnyje teikiama išvada, patvirtinančios sąlygą, kad žmogaus teisių įgyvendinti neįmanoma, jeigu asmuo aktyviai nedalyvauja kaip administracinių teisinių santykių subjektas, todėl visuomenės teisinis švietimas turėtų tapti ne tik deklaratyviu vyriausybės uždaviniu.

Pagrindinės sąvokos: geras administravimas, viešasis administravimas, senyvų žmonių teisės, vartotojų apsauga.

ĮVADAS

Probleminė situacija. 2000 m. gruodžio 7 d. Nicoje pasirašytos Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos [1] (*The Charter of Fundamental Rights of European Union, Charte des droits fondamentaux de l'Union Européenne*) reikšmė šiuo metu yra viena iš svarbių temų, keliančių prieštaringas diskusijas, susijusias su žmogaus teisių įgyvendinimu Europos Sąjungoje. Chartijos ateities klausimas šiandien yra aktualus, tampa kontraversiškas ir skatina diskusijas. Diskusijos kyla ne tik dėl chartijos statuso Europos Sąjungos ir nacionalinių įstatymų kontekste, bet ir dėl jos vaidmens sprendžiant žmogaus teisių klausimus. Kol vyksta diskusijos dėl chartijos teorinio ir praktinio vaidmens, viena yra akivaizdu: chartija ateityje tikrai turės didelę įtaką egzistuojančioms nacionalinėms valstybių narių konstitucinės ir administracinės teisės sistemoms.

Straipsnyje analizuojamos ne visos Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – chartijos), o tik

tam tikrų jos straipsnių nuostatos bei šiomis nuostatomis deklaruojamų principų aktualijos Lietuvoje. Straipsnio **tiriamuoju objektu** pasirinkti įvairūs chartijos straipsniai bei teisės normų nuostatos, garantuojančios gero administravimo teisę, senyvų žmonių teisę į socialinę apsaugą, nuostata, ginanti vartotojų teises. Taikymo sritį apibrėžiantys chartijos straipsniai nustato, kad chartijos nuostatos skirtos Sąjungos institucijoms ir organams, atsižvelgiant į subsidiarumo principą, ir valstybėms narėms tik kai jos taiko Sąjungos teisę (chartijos 51 straipsnio 1 dalis „Taikymo sritis“).

Straipsnio tikslas ir uždaviniai – aptarti kai kurias chartijos nuostatas bei šio aptarimo kontekste iširti ir įvertinti Lietuvoje veikiančių teisės normų bei susiklosčiusių teisinių santykių ypatybes.

Priešasčių, kodėl buvo sprendžiamas chartijos priėmimo klausimas, yra įvairių. Viena iš dažniausiai minimų – tam tikras žmogaus teisių klausimo nestabilumas valstybėse narėse (ypač tai pasakytina apie naujokes valstybes nares), taip pat minima ir Vakarų valstybėse

stiprėjanti dešiniųjų pažiūrų politinių partijų ir judėjimų pozicija, stiprėjančios rasistinės pažiūros ir pan. [2]. Tikimasi, kad chartija, tapdama Sutarties dėl Konstitucijos Europai dalimi, bus stiprus veiksnys, leidžiantis užtikrinti tinkamą žmogaus teisių apsaugą Europos Sąjungoje.

Straipsnio dalykas yra tam tikra teisės normų grupė, todėl taikyti šie **mokslinio tyrimo metodai**: *lyginamasis* – lyginant chartijos nuostatose deklaruojamų principų bei Lietuvos teisės normų turinį, *analitinis-kritinis metodas* – vertinant egzistuojančios sistemos trūkumus ir siūlant galimus sprendimo būdus.

Chartijos nuostatomis garantuojamų teisių santykis su kitais Europos Tarybos dokumentais (Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, Socialine chartija):

Chartijos nuostatomis apibrėžtų principų būsimą įtaką Lietuvos administracinės teisės sistemai bei vaidmenį žmogaus teisių apsaugos srityje dažnai galima nuspėti nuostatas lyginant su kitais žmogaus teises ginančiais dokumentais. Dažniausiai chartijos nuostatos palyginamos vertinant chartijos ir kitų dviejų Europos Tarybos dokumentų – Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencijos) bei Socialinės chartijos – santykį. Su vienu iš šių dokumentų santykis nustatomas pačios chartijos nuostatomis: chartijos 52 straipsnis nustato, kad „jeigu šioje chartijoje numatytos teisės atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos garantuojamas teises, jų turinys ir apimtis yra tokie, kaip nustatyta minėtoje konvencijoje“.

Pirmas skiriamasis chartijos bruožas, lyginant ją su Konvencija, yra tas, kad ji apima kur kas daugiau teisių apibrėžimų. Apimanti 54 straipsnius chartija gina samdomo darbuotojo, paciento, socialines apsaugos išmokas gaunančio asmens, vartotojo teises, neįgalaus asmens, vaiko ir jaunuolio teises. Chartija garantuoja teisę balsuoti ir būti kandidatu vietos savivaldos rinkimuose ir pan.

Šio straipsnio tikslas nėra gilintis į minėtų tarptautinių dokumentų nuostatų pagrindu priimamų sprendimų galiojimo apimtį valstybių narių piliečių atžvilgiu. Tikslas yra platesniu mastu apžvelgti juose įtvirtintų principų įgyvendinimo galimybes asmens, siekiančio, kad jo teisių ir interesų būtų deramai paisoma, kad jie būtų tinkamai įgyvendinti, požiūriu. Kodėl svarbu kalbėti apie chartijos ir Konvencijos bei Socialinės chartijos nustatytų garantuojamų teisių santykį?

Vertinimo kriterijus, kalbant apie istorinį tarptautinių dokumentų nuostatų diegimą nacionalinėje administracinėje teisinėje sistemoje, gali būti tai, kiek aktyviai šiomis nuostatomis vadovaujama (galima net sakyti „disponuojama“) viešojo administravimo institucijose, organizacijose, teismuose. Lietuva turi tam tikrą patirtį administracinės teisės srityje Konvencijos atžvilgiu. Jau daugiau kaip dešimt metų būdama Europos Tarybos nare Lietuva negali pasigirti procesų, inicijuotų asmens dėl Konvencijos garantuotų teisių pažeidimo Europos Žmogaus Teisių Teisme, tiesiogiai susijusių su administracine teise, gausa. Kokią socialinę ar politinę

situaciją reprezentuoja ši statistika, sunku atsakyti vienareikšmiškai, tačiau empirinių tyrimų nereikalauja argumentas, kad skundų nebuvimas nėra žmogaus teisių nepažeidimo arba jų paisymo absoliutus rodiklis. Tai greičiau su visuomenės ir kiekvieno žmogaus atskirai gebėjimu vertinti teisiniais dokumentais garantuojamas teises bei mokėjimu jas tinkamai ginti susijęs reiškinys.

Lietuvos teisinė sistema gyvena permainų laikotarpiu. Administraciniai teismai, patirdami Konstitucinio Teismo praktikos įtaką, nebevengia argumentuotai grįžti savo sprendimus Konvencijos nuostatose įtvirtintais principais. Europos socialinės chartijos nuostatos tampa argumentų pagrindu asmeniui kreipiantis į administracinę teismedą dėl žalos atlyginimo [3]. Koks chartijos nuostatų likimas Lietuvos administracinės teisės sistemoje – kol kas tik tema teorinėms diskusijoms.

Nemažai chartijos straipsnių savo turiniu ir nuostatų sudėtimi labai panašūs į Konvencijos ir Socialinės chartijos (pataisytos) straipsnius. Pavyzdžiui, chartijos 25 straipsnis (Senyvų žmonių teisės) savo turiniu panašus į Socialinės chartijos (pataisytos) 23 straipsnį, chartijos 34 straipsnis (socialinė apsauga ir socialinė parama) – į Socialinės chartijos (pataisytos) 12 straipsnį. Kai kurie chartijos straipsniai yra saviti ir būtent jie chartijai suteikia išskirtinumo kitų dokumentų, ginančių žmogaus teises, atžvilgiu. Vienas iš tokių – tai straipsnis, reglamentuojantis gero administravimo sąlygas.

GERAS ADMINISTRAVIMAS

41 chartijos straipsnis apibrėžia gero administravimo (*Right to good administration, Droit à une bonne administration*) sąlygas. Straipsnis garantuoja kiekvienam asmeniui teisę reikalauti, kad Sąjungos institucijos ir organai jo reikalus tvarkytų nešališkai, sąžiningai ir per priimtina laiką.

41 chartijos straipsnyje įtvirtinti esminiai gero administravimo principai, kurie savo ruožtu buvo diegiami teismų praktikos pagrindu. Tai *teisė būti išklausytam, teisė susipažinti su byla, administracijos pareiga paaiškinti sprendimų priežastis, teisė reikalauti žalos atlyginimo, galimybė kreiptis ir gauti atsakymus bet kuria iš Sutartyse vartojamų kalbų*. Gero administravimo principai dažniau suprantami kaip tam tikrų teisių ir principų visuma, o ne kaip vientisa teisė į gerą administravimą. Chartijoje šių teisių ir principų grupė išvardijama 41 straipsnio 2 ir 4 dalyse. Tai nėra baigtinis teisių, kurios yra gero administravimo dalis, sąrašas, ir geras administravimas gali būti vertinamas kur kas platesne prasme, negu tai apibrėžta 41 chartijos straipsnyje¹. Tai sudaro puikią galimybę teismams, būtent Europos Teisingumo Teismui, plėtoti šios sąvokos aiškinimą ir gero administravimo taikymo principus.

¹ Johnas A. Usheris knygoje „Bendrieji Europos Bendrijos Teisės principai“ išskiria šiuos gero administravimo principus: **administracinis sąžiningumas, nuoseklumas, kruopštumas, informavimas, pareiga neklaidinti, pareiga paaiškinti, pareiga pagrįsti**. (plačiau žr. Usher J. A. Bendrieji Europos Bendrijos teisės principai. – Vilnius: Naujoji Rosma, 2001. P. 120–143).

GERO ADMINISTRAVIMO PRINCIPAI IR VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO ĮSTATYMAS

Kalbant apie gero administravimo principų įgyvendinimą Lietuvoje, daugiausia dėmesio reikia kreipti į Viešojo administravimo įstatymą. Šis įstatymas padeda išsiaiškinti, kaip gero administravimo principai įgyvendinami Lietuvos teisės normomis¹. Taigi galima pateikti chartijos nuostatų ir Viešojo administravimo įstatymo straipsnių palyginimą: žr. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 41 straipsnio „Teisė į gerą administravimą“ nuostatų ir Viešojo administravimo įstatymo nuostatų palyginamąją lentelę.

Įvertinus palyginamąją analizę, galima daryti išvadą, kad Viešojo administravimo įstatymo nuostatose garantuojami visi tapatūs gero administravimo principai, išvardyti chartijos 41 straipsnyje.

TEISĖ SUSIPAŽINTI SU DOKUMENTAIS IR KREIPTIS Į SAJUNGOS OMBUDSMENĄ

Su gero administravimo principų įgyvendinimu ypač susiję chartijos 42 ir 43 straipsniai, garantuojantys visiems Sąjungos piliečiams, fiziniams arba juridiniams asmenims, gyvenantiems ir turintiems savo registruotą būstinę kurioje nors valstybėje narėje, teisę susipažinti su Europos Parlamento, Tarybos ir Komisijos dokumentais bei, žinant netinkamus Bendrijos institucijų arba organų administracinio darbo atvejus, kreiptis į Sąjungos ombudsmeną.

GERO ADMINISTRAVIMO NUOSTATŲ ĮGYVENDINIMAS VYRIAUSIOJO ADMINISTRACINIO TEISMO NUTARTYSE

Tradicija iš Europos Teisingumo Teismo pamažu teismų praktikos keliu keliauja ir į Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo sprendimų ir nutarčių motyvuojamąsias dalis. Vyriausiasis administracinis teismas vis dažniau savo bylose vadovaujasi principais, kurie priskirtini kaip tarnaujantys gero administravimo įgyvendinimui. Tam tikros konstitucinės nuostatos įgauna gero administravimo principų charakteristikas. Vienoje iš nutarčių Vyriausiasis administracinis teismas yra pasisakęs, kad „viešojo administravimo subjektų veiksmai turi sudaryti palankias sąlygas įstatymų nustatytiems tikslams pasiekti. Vienas iš gero administravimo principų yra konstitucinė nuostata, kad visos valdžios įstaigos tarnauja žmonėms. Tai reiškia ir administravimo procedūrose dalyvaujančių šalių bendradarbiavimą, apimančią ir tinkamas priimto prašymo trūkumų šalinimo inicijavimo procedūras [4]“. Šia nutartimi konstitucinė nuostata – valdžios įstaigos tarnauja žmonėms – teismo vertinama kaip viena iš gero administravimo principų. Teismo teiginys patvirtina sąlygą, kad gero administravimo

principais gali būti ne tik teisiniu pagrindu įtvirtintos nuostatos, bet ir Konstitucijoje deklaruojamos asmens teisės. Panašiai Vyriausiasis administracinis teismas pasisako ir kitoje nutartyje: „gero administravimo principas, kaip konstitucinės nuostatos, jog visos valdžios įstaigos tarnauja žmonėms, sudėtinė dalis, reiškia ir administravimo procedūrose dalyvaujančių šalių bendradarbiavimą, apimančią ir priimto prašymo trūkumų šalinimo inicijavimo procedūras.“ Teismas pabrėžė, kad esant pareiškėjos prašymo, kuriuo ji kreipėsi į viešojo administravimo instituciją, turinio trūkumams, pareiškėjos prašymą priėmusi institucija turėjo išsiaiškinti tikrąją pareiškėjos prašyme išreikštą jos valią [5]. Šiuo atveju teismas asmens teisę kreiptis į administravimo institucijas ir gero administravimo principą – teisę būti išklaustam – esant kreipimosi neaiškumams arba pareiškimo trūkumams vertino kaip administravimo institucijos pareigą išsiaiškinti visus su pareiškimu bei pareiškėjo valia susijusius klausimus.

KONSTITUCINIO TEISMO SPRENDIMAS, ADMINISTRACINIŲ TEISMŲ PRAKTIKA, VYRIAUSYBĖS SPRENDIMAI DIRBANČIŲ PENSININKŲ ATŽVILGIU

Dirbančių pensininkų reikalavimai grąžinti neišmokėtos pensijos dalį yra politinių ir teisinių diskusijų tema. Permainų laikotarpiu su analogiškais problemomis, kai teko atidžiai svarstyti pensijų indeksavimo klausimą, susidūrė ne viena Vidurio ir Rytų Europos valstybė. Galimybė dirbančiam žmogui gauti pensiją buvo ir Lenkijos pensijų sistemos problema [6, p. 217]. Lietuva šios problemos taip pat neišvengė. Nemažai politinių, ekonominių ir socialinių diskusijų sukėlęs 2002 m. lapkričio 25 d. Konstitucinio Teismo nutarimas [7] sulaukė ir motyvuotų bei išsamių teisinių vertinimų [8, p. 53–61].

Konstituciniam Teismui priėmus nutarimą, Lietuvos Vyriausybė, susidūrusi su Konstitucijai prieštaraujančiu įstatymu, šį klausimą išsprendė formaliai. Vyriausybė išvadoje dėl valstybinių socialinio draudimo pensijų išmokėjimo pensininkams, turėjusiems draudžiamųjų pajamų, pasisakė prieš įstatymo projektą. Vienas iš nepritario argumentų – įstatymui įgyvendinti prireiktų maždaug 669,8 mln. litų neplanuotų išlaidų ir 6,2 mln. litų administravimo išlaidų per metus, o tai ribotų galimybes didinti senatvės ir invalidumo pensijas visiems šių pensijų gavėjams, taip pat reiktų atsakyti laipsniškai didinti motinystės (tėvystės) socialinio draudimo pašalpas, mokamas, kol vaikui sukaks vieneri metai, ir dėl to būtų neįgyvendinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004–2008 metų programa [9]. Kyla klausimas, ar toks problemos sprendimas pasitarnaus tinkamam tarptautinių organizacijų vertinimui senyvų žmonių teisių įgyvendinimo srityje. Tarptautinių organizacijų vertinimai, susiję su senatvės pensijas gaunančių asmenų socialine padėtimi, iki šiol buvo nepalankūs Lietuvai. Skelbta, kad gaunama senatvės pensija yra neadekvati ir tokiu būdu neužtikrina ją gaunančių asmenų

¹ Daugiau apie gero administravimo principų įgyvendinimą žr. apžvalgą *Principles of Good Administration in the Member States of the European Union*, Survey of Expert meeting in Stockholm, December 6-7, 2004, www.statskontoret.se/upload/Publikationer/2005/200504.pdf.

teisės deramai gyventi ir aktyviai dalyvauti visuomeniniame, socialiniame ir kultūriniame gyvenime [10].

Chartijos 25 (*Senyvų žmonių teisės, The rights of elderly, Droits des personnes âgées*) straipsnis skelbia, kad Sąjunga pripažįsta ir gerbia senyvų žmonių teisę gyventi oriai ir nepriklausomai bei dalyvauti visuomeniniame ir kultūriniame gyvenime. Europos socialinės chartijos (pataisytos) 23 straipsnis (*Senyvo amžiaus žmonių teisė į socialinę apsaugą*) skelbia, kad šalis įsipareigoja sudaryti galimybę senyvo amžiaus žmonėms kuo ilgiau būti naudingais visuomenės nariais. Vienas iš būdų tai užtikrinti – skirti užtektinai lėšų, leidžiančių jiems deramai gyventi ir aktyviai dalyvauti visuomeniniame, socialiniame ir kultūriniame gyvenime. Chartijos ir Socialinės chartijos nuostatos, ginančios senyvų žmonių teises, yra panašios. Senyvų žmonių teises ginanti Socialinė chartija minima vienoje iš Vyriausiojo administracinio teismo bylų, tačiau, šiuo atveju, ne teismo motyvuojamoje dalyje, o pareiškėjo pareiškime. Pareiškėjas su apeliaciniu skundu kreipėsi į Vyriausiąjį administracinį teismą prašydamas atlyginti žalą. Pareiškėjas prašė priteisti senatvės pensijos dalį, kuri nebuvo sumokėta įstatymu apribojus visos pensijos mokėjimą dirbantiems pensininkams. Savo reikalavimus pareiškėjas grindė ne tik Konstitucijos nuostatomis. Administracinėje byloje reikalaujamas sumokėti valstybės neišmokėtos pensijos dalį, pareiškėjas rėmėsi tarptautiniais dokumentais, įskaitant ir Europos socialinę chartiją. Vyriausiasis administracinis teismas pareiškėjo apeliacinį skundą atmetė. Teismas pabrėžė, kad netaikė pripažintų prieštaraujančiomis Konstitucijai Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 23 straipsnio nuostatų. Aiškindamas atsakomo civilinės atsakomybės pagrindų buvimą, sprendamas viešojo administravimo subjekto veiksmų išmokant pareiškėjui senatvės pensiją subjektu klausimą, Vyriausiasis administracinis teismas vertino, ar tinkamai šios įstatymo nuostatos buvo taikomos institucijos, kurią pareiškėjas nurodė atlikus neteisėtus veiksmus, jas pripažįstant prieštaraujančiomis Konstitucijai [11], t. y. iki 2002 m. lapkričio 25 d. priimant Konstitucinio Teismo nutarimą.

VARTOTOJŲ APSAUGA

Chartijos 38 straipsnis (*Vartotojų apsauga, Consumer protection, Protection des consommateurs*) skelbia, kad Europos Sąjungos politika užtikrina aukšto lygio vartotojų apsaugą. Lietuvoje pastaruoju metu vartotojų apsaugos srityje atsirado tam tikrų naujovių.

Šiuo metu Vyriausybė pritarė įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos vartotojų teisių gynimo įstatymo pakeitimo“ projektui [12]. Tikimasi, kad šis įstatymo pakeitimas [13] užtikrins aukštesnį vartotojų teisių apsaugos lygį. Šis projektas įtvirtina keletą naujų teisinių aspektų.

Įstatyme įtvirtintas sąžiningos verslo praktikos principas (*fair business principle*). Šis principas suformuluotas Europos Sąjungos teisės ir išplėtotas Europos Teisingumo Teismo praktikoje. Remiantis sąžiningo verslo principu, verslininkas įpareigojamas sąžiningai veikti vartotojo atžvilgiu.

Dėl šio įstatymo administracinėje sistemoje atsirastam tikrų naujovių nustatant valstybinės vartotojų teisių apsaugos sritis. Įstatyme nustatoma valstybės ir savivaldybės bei vartotojų teises ginančių asociacijų kompetencija ir teisės. Nacionalinės vartotojų teisių apsaugos tarybos pavadinimas keičiamas Valstybine vartotojų teisių apsaugos tarnyba.

Įstatymas įtvirtina naują vartotojų teisių gynimo procesą ne teisme. Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba bus kompetentinga nagrinėti vartotojų prašymus išankstine ne teismo tvarka. Nepaisant to, kad įstatymas gana išsamiai reglamentuoja skundų procedūras, jis nustato, kad vartotojas, manantis, jog pardavėjas, paslaugų teikėjas pažeidė jo teises arba įstatymų saugomus interesus, pirmiausia kreipiasi į pardavėją, paslaugų teikėją nurodydamas savo reikalavimą. Taigi įstatymas vartotoją skatina pirmiausia kreiptis į, jo nuomone, vartotojo teises pažeidusį pardavėją arba paslaugų teikėją, o ne į neteisminės priežiūros instituciją.

VISUOMENĖS TEISINIS ŠVIETIMAS – VISUOMENĖS AKTYVUMĄ GINANT ASMENS TEISES SKATINANTIS VEIKSNYS

Straipsnyje aptarti žmogaus teisių įgyvendinimo klausimai patvirtina didelę chartijos nuostatomis reguliuojamų socialinių santykių įvairovę – asmens santykis su Europos Sąjungos institucijomis, senatvės pensijas gaunančių asmenų socialinė padėtis, vartotojų teisių įgyvendinimas. Šis platus teisių sąrašas turi vieną bendrą savybę, būtiną šioms teisėms efektyviai ir veiksmingai įgyvendinti: asmuo turi būti teisiškai išprusęs ir gauti kompetentingą teisinę pagalbą esant chartijos garantuojamų teisių pažeidimams. Priešingu atveju susidaro sąlygos kilusius klausimus ir skundus dėl žmogaus teisių pažeidimų vertinti formaliai.

Akivaizdu, kad įgyvendinant chartiją didelę reikšmę turi visuomenės aktyvumas ir gebėjimas taikyti šio dokumento nuostatomis garantuojamas teises ir laisves. 2005 m. gruodžio 29 d. Vyriausybė priėmė nutarimą, kuriuo patvirtino Visuomenės teisinio švietimo programą [14]. Įgyvendinant šią programą, 2005 m. rugpjūčio 22 d. patvirtintos Visuomenės teisinio švietimo programos įgyvendinimo priemonės [15]. Nors programa parengta 2005–2008 metams, tačiau šios programos įgyvendinimo priemonės įsigaliojo tik 2005 m. rugpjūčio 26 d., t. y. viena aštuntoji programos laikotarpio dalis praėjo nepatvirtinus jos įgyvendinimo priemonių. Galima tikėtis, kad toliau įgyvendinant šią programą visuomenė bus tinkamai ir veiksmingai informuota apie svarbiausius Europos Sąjungos teisės aktus, gyventojai bus tinkamai informuoti apie šių teisės aktų poveikį ir galimybes ginti savo teises, kaip nustatyta programos įgyvendinimo priemonių 3.2 punkte.

Lietuvos sistemai kykla nauji uždaviniai, susiję su Europos Sąjungos teisės aiškinimu ir įgyvendinimu. Akivaizdu, kad dedamos nemenkos pastangos įgyvendinti naujus principus tobulinant administracinių teismų darbą, viešojo administravimo institucijų veiklą. Įgyvendinant administravimo principus, **aktyvų vaidmenį**

turi atlikti ir pats žmogus. Chartijos 41 straipsnio 1 dalies nuostata „kiekvienas asmuo turi teisę reikalauti“ sietina su privataus asmens savarankišku gebėjimu vertinti tarptautiniais dokumentais ir įstatymais teikiamų žmogaus teisių įgyvendinimo realias galimybes. Aki-vaizdu, kad iki šiol Lietuvoje asmenų gebėjimas ginti savo teises gali būti vertinamas kaip menkai ugdomas. 58,4 proc. Lietuvos gyventojų dar ir šiandien teigia, kad jiems nepakanka informacijos, į ką jie galėtų kreiptis dėl savo pažeistų teisių [16]. Ar naujų žmogaus teisių dokumentų diegimo reiškinys taps stipresniu impulsu kurtis moderniai visuomenei, kurioje visuomenės ir asmens interesų derinimo principai ras tinkamą vietą realiame gyvenime, parodys ateitis, tačiau koku būdu šį procesą galima paspartinti, reikia spręsti šiandien.

IŠVADOS

1. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo nuostatose garantuojami tapatūs gero administravimo principai, išvardyti Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 41 straipsnyje.

2. Vyriausiasis administracinis teismas yra pasisakęs, kad gero administravimo principu gali būti ir Konstitucijoje įtvirtinta žmogaus teises ginanti nuostata, kad valdžios įstaigos tarnauja žmonėms.

3. Senyvų žmonių teises ginančios tarptautinių dokumentų nuostatos turi tapti argumentų pagrindu vyriausybei ir teismams sprendžiant dirbančių pensininkų teisių įgyvendinimo klausimą.

4. Esant teisės normomis įtvirtintai žmogaus teisių apsaugai, pats žmogus turės atlikti aktyvų vaidmenį įgyvendinant gero administravimo praktiką, ginant vartotojų, senyvų žmonių ir kitas chartijos garantuojamas teises.

LITERATŪRA

1. **The Charter of Fundamental Rights of the European Union** // http://www.europarl.eu.int/charter/default_en.htm; žiūrėta: 2005-02-13.
2. McCrudden C. **The Future of EU Charter of Fundamental Rights**, <http://papers.ssrn.com/sol3/results.cfm>, žiūrėta: 2005-09-24.
3. **Lietuvos Respublikos** vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. gegužės 10 d. nutartis, administracinė byla Nr. A⁷-559-05.
4. **Lietuvos Respublikos** vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. gegužės 31 d. nutartis, administracinė byla Nr. A¹⁰-655-05, procesinio sprendimo kategorija 11.5.3; 65.1., pareiškėja: J. Bolondz, atsakovė: Vilniaus miesto savivaldybės administracija.
5. **Lietuvos Respublikos** vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. birželio 8 d. sprendimas, administracinė byla Nr. A¹⁰-661-05, procesinio sprendimo kategorija 11.4.1; 65.1.
6. **Balcerowicz L.** Socializmas, kapitalizmas, transformacija. – Vilnius: Algarvė, 1998.
7. **Lietuvos Respublikos** Konstitucinio Teismo 2002 m. lapkričio 25 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos diplomatinės tarnybos įstatymo 69 straipsnio antrosios dalies, Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 4 straipsnio pirmosios dalies 9 punkto ir Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 2 straipsnio pirmosios dalies 5 punkto bei 23 straipsnio atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2002. Nr. 113–5057.
8. **Vaičaitis V. A.** Ką nusprendė ir ko nenusprendė Konstitucinis Teismas dirbančių pensininkų naudai // Justitia. 2003. Nr. 1–2.
9. **Lietuvos Respublikos** Vyriausybės 2005 m. rugpjūčio 22 d. išvada Nr. 914 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo pensijų išmokėjimo pensininkams, turėjusiems draudžiamų pajamų, tvarkos įstatymo projekto Nr. XP-281“, <http://www3.lrs.lt/c-bin/eng/preps2?Condition1=260886&Condition2=invalidumo%20pensijų, žiūrėta: 2005-09-24>.
10. **European** Committee of Social Rights, European Social Charter (revised), Conclusion 2004, Volume 2, http://www.coe.int/T/E/Human_Rights/Esc/3_Reporting_procedure/2_Recent_Conclusions/2_By_Year/Revised_Social_Charter/CONCLUSIONS_2004_Vol2.pdf, žiūrėta: 2005-09-24.
11. **Lietuvos** vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. gegužės 10 d. nutartis, administracinė byla Nr. A⁷-559-05, *JanKazimežBlic prieš Lietuvos valstybę*, <http://www.infoplex.lt/praktika/tekstas.asp?id=49718&org=0&prn=1>, žiūrėta: 2005-08-26.
12. Bus užtikrintas aukštesnis vartotojų teisių apsaugos lygis, http://www.lrv.lt/main.php?id=aktualijos_su_video/p.php&n=2585, žiūrėta 2005-10-17.
13. Vartotojų teisių gynimo įstatymo pakeitimo įstatymo projektas (nauja redakcija) // <http://www3.lrs.lt/cgi-bin/preps2?Condition1=259810&Condition2=, žiūrėta: 2005-09-29>.
14. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimas Nr. 1675 „Dėl Visuomenės teisinio švietimo programos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004. Nr. 188–7015.
15. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. rugpjūčio 25 d. nutarimas Nr. 920 „Dėl visuomenės teisinio švietimo programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2005. Nr. 103–3819.
16. Kada valdininkai tarnaus žmogui? <http://www.delfi.lt/archive/index.php?id=6574678, žiūrėta: 2005-04-29>.

THE PRINCIPLES OF THE CHARTER OF FUNDAMENTAL RIGHTS OF EUROPEAN UNION AND THEIR INFLUENCE OVER ADMINISTRATIVE LAW SYSTEM

Doctoral Candidate Aušra Kargaudienė
Mykolas Romeris University

S u m m a r y

The main aim of this article is to present some of the articles of the European Union Charter of Fundamental Rights (the Charter), and observe the presumptive influence of these articles' provisions over Lithuanian administrative law system. The first part of this paper observes the principles of good administration, which are declared in the 41 article of the Charter. The author presents the implementation of these principles in provisions of the Lithuanian Law on Public Administration. The part two observes the rights of the elderly protected by the

Article 25 of the Charter provisions, and the situation of the elderly persons in Lithuania after the Lithuanian Constitutional Court decision. Part three observes the Law amending the Law of the Republic of Lithuania on Defence of Consumer Rights and this amendment positive aspect. This part of the article is related to the Article 38 of the Charter, which guarantees the high level of consumer protection.

During the time, while discussions arises what the Charter is and what it shall be, when its current legal status is unclear and undefined, the main issue is obvious – the provisions of this document will have an influence over the national constitutional and administrative systems of the Member States. And the Lithuanian's administrative system will not be an exception. Considering the issues viewed in this article, the conclusions are, that the declared rights can be protected properly when the individuals, not only public administration ins-

titutions, are active and sophisticate in these legal matters, rights and guarantees of the international documents provisions. Living with or without EU Constitution, the Lithuania has to accept the challenges: to guarantee and to strengthen the protection of fundamental rights by developing society's legal education. The big part of people maintains, that they do not have enough information where to apply if their rights are violated. 29 December 2004 the Government of the Republic of Lithuania adopted a resolution on the approval of the Societies legal educational program. This resolution confirms that the legal education problems in society became the underlying task of the government to forthcoming next years.

Keywords: good administration, public administration, the rights of elderly, consumer protection.